

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ДО ВПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НУШ

TRAINING OF FUTURE TEACHERS OF PRIMARY EDUCATION INSTITUTIONS FOR THE INTRODUCTION OF MODERN TECHNOLOGIES IN NUS

У статті розкрито проблему професійної підготовки майбутніх учителів закладів початкової освіти до впровадження сучасних технологій у НУШ. Доведено актуальність даної проблематики, що зумовлена підготовкою нових педагогічних кадрів для діяльності в закладах початкової освіти. Мета дослідження полягає у розкритті проблеми професійної підготовки майбутніх учителів бакалаврського рівня спеціальності 013 Початкова освіта до застосування сучасних технологій в освітньому процесі НУШ. Зазначено, що для ефективного використання сучасних технологій навчання, учитель повинен бути всебічно освіченим, творчим, креативним, відповідальним, доброзичливим, інноваційним, успішним. Здійснено аналіз сучасних науково-педагогічних досліджень щодо професійної підготовки майбутніх фахівців до педагогічної діяльності та впровадження ними інноваційних технологій в освітній процес.

Проаналізовано освітню програму професійної підготовки бакалаврів за спеціальністю 013 Початкова освіта. Обґрунтовано мету, завдання, освітні компоненти, загальні та фахові компетентності, що формуються у майбутніх учителів початкової школи. Акцентовано увагу на вивченні освітніх компонентів: «Дидактика», «Школознавство», «Методика навчання літературного читання», «Методика навчання математики», «Методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ», «Технологічна освіта з методикою навчання у початковій школі», «Здоров'язбережувальні технології з методикою навчання», «Педагогічна майстерність» та ін., вивчення яких зумовлене здобуттям знань про сучасні технології навчання та методики їх застосування в освітньому процесі початкової школи.

Розкрито суть та особливості сучасних технологій, які застосовуються у НУШ: інтегроване навчання, ігрові технології, рівнева диференціація, технології розвитку критичного мислення, інтерактивне навчання, колективно-групове навчання, проєктні та інформаційно-комунікативні технології. З'ясовано рівень сформованості здатності в майбутніх учителів початкової школи застосовувати сучасні технології навчання в освітньому процесі НУШ.

Ключові слова: НУШ, майбутні вчителі закладів початкової освіти, здобувачі освіти, професійна підготовка, сучасні технології.

The article deals with the problem of professional training of future teachers of primary education institutions for the introduction of modern technologies in the NUS. The relevance of this issue is proved, which is due to the training of new pedagogical personnel for work in primary education institutions. The purpose of the study is to reveal the problem of professional training of future bachelor's level teachers of specialty 013 Primary Education to the use of modern technologies in the educational process of the NUS. It is noted that for the effective use of modern teaching technologies, the teacher must be comprehensively educated, imaginative, creative, responsible, friendly, innovative, successful. An analysis of modern scientific and pedagogical research on the professional training of future specialists for pedagogical activity and their implementation of innovative technologies in the educational process is carried out.

The educational program of professional training of bachelors in the specialty 013 Primary Education is analyzed. The purpose, objectives, educational components, general and professional competencies of future primary school teachers are substantiated. Attention is focused on the study of educational components "Didactics", "School Science", "Methods of teaching literary reading", "Methods of teaching mathematics", "Methods of teaching the integrated course "I Explore the World", "Technological education with methods of teaching in primary school", "Health-saving technologies with methods of teaching", "Pedagogical skills", etc., the study of which is conditioned by the acquisition of knowledge about modern teaching technologies and methods of their application in the educational process of primary school.

The essence and features of modern technologies used in the NUS are revealed: integrated learning, game technologies, level differentiation, technologies for the development of critical thinking, interactive learning, collective group learning, project and information and communication technologies. The level of formation of the ability of future primary school teachers to apply modern teaching technologies in the educational process of the NUS is determined.

Key words: New Ukrainian School, future primary school teachers, education applicants, professional training, modern technologies.

УДК 378.147:373.3.011.3-051
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/55.3.29>

Черненко Г.М.,

канд. пед. наук,
доцент кафедри педагогіки, теорії
і методики початкової освіти
Університету Григорія Сковороди
в Переяславі

Опанасенко Н.І.,

канд. пед. наук,
доцент кафедри педагогіки, теорії
і методики початкової освіти
Університету Григорія Сковороди
в Переяславі

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Суспільно-політичні події, які відбуваються в Україні зумовлюють реформування освіти на всіх рівнях її здобуття. На сьогодні державі потрібні такі фахівці, які б могли поєднувати знання, уміння і навички, критично мислити, мали морально-етичні, громадянські, професійні та світоглядні якості, були здатними здійснювати педагогічну та подальшу навчальну діяльність.

На разі, професійна підготовка майбутнього вчителя закладів початкової освіти є надзвичайно актуальною. Нова українська школа повинна мати вчителя, який виконує функції фахівця, новатора, лідера, ентузіаста, коуча, модератора. Сучасний учитель повинен бути креативним, освіченим, творчим, успішним, доброзичливим, відповідальним. Тому очевидно, що здійснення якісної підготовки майбутніх учителів початкової школи

в закладах вищої освіти вимагає реформування та нових підходів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Варто відмітити, що підґрунтям проблеми професійної підготовки майбутніх учителів стають наукові ідеї, положення та розробки таких відомих науковців як І. Беха, Н. Бібік, В. Бондаря, М. Вашуленка, І. Зязюна, О. Пехоти, О. Комар, А. Кузьмінського, О. Савченко, Л. Хомич та багато інших. Але зазначимо, що на сьогодні з'явилося чимало сучасних науково-педагогічних досліджень щодо вдосконалення здійснення професійної підготовки вчителя до педагогічної діяльності. Так, наприклад, у праці Т. Собченко розкрито проблему підготовки педагогів до інноваційної професійної діяльності, визначено показники готовності педагога, виділено основні професійні та особисті якості, яких набувають майбутні вчителі [11].

Актуальні питання вдосконалення змісту професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи на засадах сталого розвитку досліджено Г. Чайковською [13]. Професійну підготовку майбутніх учителів закладів початкової освіти до застосування корпоративних технологій розкрито в статті М. Горват та М. Кузьма-Качур [1].

Проблемі формування фахових компетентностей у майбутніх учителів початкової школи та їх готовність до здійснення педагогічної діяльності присвячено сучасні дисертаційні дослідження (А. Дрокіна, М. Марко, Л. Мельниченко, Л. Петрик, М. Починкова, Ю. Шалівська, І. Упатова та ін.).

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на належну кількість наукових досліджень щодо професійної підготовки майбутніх учителів, малодослідженою на сьогодні залишається проблема професійної підготовки здобувачів вищої освіти до педагогічної діяльності в НУШ. Сучасні виклики суспільства вимагають постійного оновлення професійної підготовки вчителів початкової школи.

Мета нашої статті полягає у розкритті проблеми професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи бакалаврського рівня спеціальності 013 Початкова освіта до застосування сучасних технологій в освітньому процесі НУШ.

Виклад основного матеріалу. Освітня програма підготовки бакалаврів в Університеті Григорія Сковороди в Переяславі спеціальності 013 Початкова освіта передбачає професійну підготовку здобувачів у галузі початкової освіти з урахуванням специфіки організації та здійснення освітнього процесу в початковій школі, використанням сучасних технологій навчання освітніх галузей, урахуванням сучасних тенденцій розвитку освіти та їх інтеграцію у європейський простір [6].

Зміст програми спрямований на процес формування професійних компетентностей у здобувачів освіти та підготовку конкурентоспроможного

фахівця, який здатний самостійно розв'язувати складні спеціальні задачі та практичні проблеми в процесі педагогічної діяльності, володіє сучасними технологіями в галузі початкової освіти, здатний до творчої навчально-методичної діяльності, безперервної самоосвіти та професійного самовдосконалення [6].

Програма передбачає формування у бакалаврів як загальних так і фахових компетентностей. Насамперед, у здобувачів освіти формуються здатності до інтеграції та реалізації предметних знань освітніх галузей, які закладені в Державному стандарті початкової освіти; проектування осередків навчання, виховання і розвитку молодших школярів; моделювання змісту освіти відповідно до очікуваних результатів навчання; добору ефективних форм, методів, засобів та сучасних технологій щодо формування ключових і предметних компетентностей у молодших школярів; розвитку критичного мислення, формування ціннісних орієнтирів, здійснення профілактичних заходів щодо збереження здоров'я та життя учнів; організації освітнього процесу за допомогою цифрових технологій тощо [6].

Очевидним є те, що в здобувачів освіти формується здатність до моделювання та проектування освітнього процесу з використанням інтегрованого навчання, ігрових технологій, здійснення розвитку критичного мислення, проєктної та дослідницької діяльності школярів тощо.

Аналізуючи Державний стандарт початкової освіти та Типові освітні програми НУШ для 1-4 класів переконуємося у тому, що для того, щоб сформувати в молодших школярів ключові компетентності та досягти поставленої мети і завдань кожної освітньої галузі (*мовно-літературна, математична, природнична, громадянська та історична, інформативна, мистецька, здоров'язбережувальна, фізкультурна*) потрібно вміло впроваджувати сучасні технології навчання [12].

Формування у бакалаврів знань, умінь і навичок використовувати сучасні технології в освітньому процесі НУШ відбувається при вивченні таких освітніх компонентів: «Дидактика», «Школознавство», «Методика навчання літературного читання», «Методика навчання математики», «Методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ», «Педагогічна майстерність», «Технологічна освіта з методикою навчання в початковій школі», «Здоров'язбережувальні технології з методикою навчання», «Інфо-медійна грамотність» і ін. [6].

Зазначимо, що сучасними технологіями, які широко використовуються в освітньому процесі НУШ є інтегроване навчання, ігрові технології, рівнева диференціація, технології розвитку критичного мислення, проєктна технологія, парно-групові технології, технологія особистісно зорієнтованого навчання, інформаційно-комунікативні технології і ін. [9].

Інтегроване навчання – це навчання, яке передбачає формування у молодших школярів цілісного уявлення про навколишній світ, системи знань, умінь і навичок, відбувається логічна взаємообумовленість навчального матеріалу [4, с. 72]. За словами О. Савченко, інтегрований підхід сприяє інформаційному збагаченню сприймання, мислення і почуттів із використанням цікавого матеріалу, що дають змогу з різних сторін вивчити те чи інше явище, поняття, досягти цілісності знань [10]. Тому, для ефективного здійснення інтегрованого навчання майбутні вчителі початкової школи під час вивчення вище зазначених освітніх компонентів детально вивчають дану проблему. Знайомляться із особливостями інтегрованого навчання (*тематичний і діяльнісний підходи*), різними видами інтеграції (*повна, часткова, предметна, міжпредметна*), видами інтегрованого навчання (*інтеграція на основі змісту навчальних предметів, інтеграція навичок – орієнтована на формування способів дій, інтеграція перспектив – будується на ціннісно-смысловому рівні*) [4, с. 102], навчаються успішно поєднувати предмети та методично правильно будувати інтегровані уроки з використанням інноваційних технологій навчання.

На разі, освітній процес у НУШ побудований на *ігровій формі навчання*. Водночас, варто пам'ятати, що ігрова діяльність повинна бути направлена на процес розвитку особистості молодших школярів, формування у них компетентностей, що зазначені в Державному стандарті початкової освіти та пояснювальних записках освітніх галузей [12]. Зазначимо, що ігрові технології навчання у НУШ являються ефективним засобом розвитку пізнавальних інтересів учнів початкової школи [9]. Підбір, місце та роль ігрової діяльності в освітньому процесі залежить від розуміння учителем функцій ігор (*соціокультурна, міжнаціональна комунікація, самореалізація школярів, комунікативна, діагностична, функція корекції, розважальна, ігротерапевтична і ін.*) та врахування основних послідовних етапів їх організації і проведення. Варто розуміти, що в процесі ігрової діяльності потрібно освоїти правила поведінки та ролі в них учнів, розглядати можливості самих груп, колективів, докласти зусилля до здобуття навичок спільної колективної діяльності, відпрацьовувати індивідуальні характеристики учнів. З огляду на це, студенти знайомляться з особливостями ігрових технологій, навчаються підбирати ігри до уроків, розуміти їх навчально-пізнавальний характер та вплив на процес формування особистості школяра.

Очевидно, що на сьогодні є необхідність врахування *індивідуального та диференційованого підходів* в освітньому процесі НУШ. Індивідуалізація – це організація навчального процесу з урахуванням індивідуальних особливостей учнів

з метою створення сприятливих умов для реалізації їх пізнавальних можливостей, потреб, інтересів [3, с. 223]. Диференціація передбачає організацію навчальної діяльності з врахуванням здібностей, нахилів, інтересів школярів, що зумовлює зміну змісту завдання, тривалості виконання, засобів методичної підтримки учнів відповідно до їхньої готовності [3, с. 221]. Студенти ознайомлюються з різними видами диференційованих завдань (*за рівнем складності змісту, рівнем складності операційної сторони діяльності, пізнавальною самостійністю учнів*), розуміють їх відмінність, вчать підбирати та використовувати їх при проходженні практик.

Одним з наскрізних завдань освітнього процесу в НУШ є *розвиток критичного мислення* [9]. Критично мислити означає вміти виконувати мисленнєві операції, що характеризують здатність учнів до аналізу, синтезу, порівняння, оцінювання, постановки запитань, розуміння проблеми, вміння робити свідомий вибір, висловлювати власні думки, приймати рішення та обговорювати їх [4, с. 74-75]. Здобувачі освіти при вивченні методичних дисциплін (*«Методика навчання математичної освітньої галузі», «Методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ», «Методика навчання літературного читання»*) ознайомлюються з методичною системою здійснення критичного мислення у молодших школярів. Так, наприклад, знайомляться з трифазовою моделлю уроку, на якому буде здійснюватися критичне мислення. Така модель передбачає три етапи. Перший етап – збудження процесів мислення і активне включення учнів в освітній процес. Другий – аналіз, синтез, вироблення власної точки зору, представлення її товаришам, вміння спілкуватися, переконувати, вести дискусію. На третьому етапі відбувається набуття знань і умінь, використання їх у повсякденному житті при аналізі різних життєвих ситуацій [2, с. 10]. Важливим є дотримання плану роботи щодо розвитку критичного мислення, а саме: організувати групову роботу в парах та малих групах; навчати учнів спілкуватися, формувати власну думку, доводити її правильність у дискусії; використовувати пошукову діяльність у процесі здобуття знань; застосовувати набуті знання та вміння під час висловлювання власної точки зору на проблему щодо життєвих позицій [2, с. 12].

Також варто відмітити, що *інтерактивне навчання* посідає важливе місце в освітньому процесі НУШ. Це така форма організації пізнавальної діяльності учнів, метою якої є створення комфортних умов навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність та інтелектуальну спроможність. Суть такого навчання полягає у тому, що освітній процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх учнів (*спільне, взаємне, колективне, групове навчання*) [4]. Це сприяє

ефективному формуванню навичок і вмінь, виробленню цінностей, створенню атмосфери співробітництва та взаємодії. Учні навчаються бути демократичними, вільно спілкуватися з іншими людьми, критично мислити, приймати обдумані рішення. Формами інтерактивного навчання у НУШ є кооперативне навчання (*навчання у групах, трійках, «карусель» і ін.*); колективно-групове (*таксономія Блума, «кубування», «мікрофон», мозковий штурм і ін.*), ситуативне (*моделювання рольових ігор*), дискусійне (*дебати, власні думки, висловлювання і ін.*) [4, с. 76-80].

Так, студенти вивчаючи освітній компонент «Дидактика» знайомляться з проблемою інтерактивного навчання, різними видами інтерактивних методів та вправ, які на сьогодні є доречними і необхідними в освітньому процесі початкової школи. Подальший процес формування у студентів здатності застосовувати інтерактивні методи в педагогічній діяльності відбувається при вивченні методик навчання освітніх галузей, а саме під час розробки планів-конспектів уроків.

Актуальною в освітньому процесі НУШ є *проектна діяльність*, яка покращує розвиток ключових компетентностей у молодших школярів, здійснює мотивацію до навчання та підвищує рівень досягнень [9]. Тому, це питання займає належне місце і в професійній підготовці майбутніх учителів початкової школи. У здобувачів освіти необхідно сформувати здатність навчити учнів здобувати знання самостійно та використовувати їх для вирішення нових пізнавальних і практичних задач; активізувати розвиток комунікативних навичок, умінь працювати в різноманітних групах; збирати необхідну інформацію, досліджувати, аналізувати її з різних точок зору, висувати гіпотези, робити висновки; долати конфліктні ситуації; виконувати соціальні ролі (*лідера, виконавця, посередника і ін.*) [5]. Важливим є знання типів проєктів та їх особливості (*дослідницькі, творчі, рольові, ігрові, інформаційні, практичні*), які здобувають під час вивчення дидактики.

Під час вивчення методик навчання освітніх галузей студенти навчаються ставити проблемні завдання для здійснення проєктів, розуміють послідовні етапи їх виконання (*проблема, планування, пошук інформації, продукт, презентація, портфоліо*), навчаються організувати проєктну діяльність школярів працюючи в лабораторії НУШ.

Варто зазначити, що організація нового освітнього середовища в НУШ потребує використання учителем сучасних *інформаційно-комунікативних технологій* (*інтерактивна дошка, ноутбук, смарт-телевізори, мультимедійні засоби тощо*) [9]. Правильне їх використання дозволить активізувати пам'ять та розумові процеси в молодших школярів, забезпечить візуалізацію освітнього процесу, входження учня в сучасне

інформаційне середовище, а також дозволить сформувати важливі для сьогодення технологічні компетентності.

У той же час інформаційно-комунікативні технології розширюють можливості вчителів, дозволяють краще здійснювати управлінські процеси. З огляду на це, здобувачі вищої освіти опановують даними знаннями при вивченні таких освітніх компонентів «Інфо-медійна грамотність», «Цифрові інструменти в освітній діяльності вчителя».

З огляду на вище викладене, підсумуємо, що здобувачі освіти спеціальності 013 Початкова освіта на практичних та семінарських заняттях систематично працюють у групах, проводять дискусії, висловлюють думки, представляють власні розробки та презентації, обмінюються здобутими знаннями та досвідом. Під час проведення тренінгів, змагань, вебінарів, майстер-класів демонструють свої знання, уміння і навички. Результати проведеного нами тестування та фокус-групового опитування бакалаврів щодо знань та вмінь застосовувати сучасні технології навчання в освітньому процесі НУШ переконують в тому, що в студентів є сформовані всі необхідні компетентності, які дозволять їм ефективно впроваджувати сучасні технології навчання під час проведення уроків у початковій школі.

Висновки. Таким чином переконуємося, що професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи до впровадження сучасних технологій в освітній процес НУШ здійснюється через ознайомлення з особливостями та методикою даних технологій під час вивчення дисциплін педагогічного напрямку та методик навчання освітніх галузей. Зміст освітньої програми підготовки здобувачів освіти бакалаврського рівня спеціальності 013 Початкова освіта, освітні компоненти для вивчення спрямовані на професійну підготовку сучасного вчителя початкової школи здатного до ефективного застосування сучасних технологій в НУШ.

Зазначимо, що в зв'язку з врахуванням сучасних тенденцій розвитку освіти, її інтеграції в європейський простір дана проблема потребує подальшого дослідження, задля забезпечення закладів початкової освіти висококваліфікованими педагогічними кадрами.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Горват М. В., Кузьма-Качур М. І. Професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи до застосування кооперативних технологій / *Current issues, achievements and prospects of Science and education. Abstracts of XII International Scientific and Practical Conference*. Athens, Greece. 2021. P. 154-157. URL: <https://eu-conf.com> (дата звернення: 20.01.2023).

2. Мазоха Д. С., Мазур О. С. Інтерактивні технології розвитку критичного мислення молодших школярів

рів: навчально-методичний посібник. Київ: Інтерлік, 2005. 62 с.

3. Мазоха Д. С., Опанасенко Н. І. Педагогіка: навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2005. 232 с.

4. Нова українська школа: poradnik dla vchitelja / за заг. ред. Н.М. Бібік. Київ: Літера ЛТД, 2019. 208 с.

5. Нова Українська школа. *Концептуальні засади реформування середньої школи* / загальна ред. М. Грищенко. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 20.01.2023).

6. Освітня професійна програма підготовки бакалаврів спеціальності 013 Початкова освіта Університету Григорія Сковороди в Переяславі. URL: https://drive.google.com/file/d/1b_sXRoWF9yRMGnFFzro5P9_MwKU0IMHC/view (дата звернення: 25.01.2023).

7. Пехота О. М., Прасол Н. О. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій в умовах інтеграції у світовий освітній простір. *Нові педагогічні технології як відповідь вищої школи на виклики інноваційного етапу світового розвитку*. Київ, 2015. С. 348-355.

8. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій: навчальний посібник / За заг. ред. І. А. Зязюна, О. М. Пехоти. Київ: Видавництво А.С.К., 2003. 240 с.

9. Попова Л. В. НУШ та сучасні технології в початковій школі. URL: <http://www.ukr.life/uk/osvita/nush-ta-innovatsijni-tehnologiji-v-pochatkovij-shkoli/> (дата звернення: 20.01.2023).

10. Савченко О. Я. Сучасний урок: суб'єктність навчання і варіативність структури. *Початкова школа*. 2011. № 9. С. 11-15.

11. Собченко Т. М. Підготовка майбутніх педагогів до інноваційної професійної діяльності. *Педагогіка та психологія*: збірник наукових праць. Харків, 2020. Вип. 63. DOI: <https://doi.org/10.34142/2312-2471.2020.63.17> (дата звернення: 18.01.2023).

12. Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти : 1-2 та 3-4 класи. Київ: Видавництво «Світоч», 2019. 336 с.

13. Чайковська Г. Б. Професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи на засадах сталого розвитку. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота». 2020. Вип. 1 (46). С. 138-142.